

IX.

STATSKONTROLL

I den för järnvägen meddelade koncessionen finnas de bestämmelser intagna, som fastslå bolagets ställning beträffande kontroll från statens sida.

Bland dessa bestämmelser kunna vi förbigå dem, som avse järnvägens byggnad, och här endast fästa oss vid dem, som avse underhåll och drift.

Koncessionen stadgar härom:

"4:o att Kungl. Kungörelsen den 21 okt. 1864, angående vissa bestämmelser i fråga om begagnande och underhåll av enskilda bolags för allmän trafik upplåtna järnvägar, skall vara tillämplig på nu ifrågavarande järnvägslinjer, och att desammas ägare skola vara underkastade kontroll från statens sida så väl vad angår banornas byggande, som i avseende å järnvägarnas underhållande för all framtid, samt skyldig att verkställa de förbättringar, som för nödig säkerhet kunna föreskrivas, vid äventyr att trafiken å bristfällig järnväg inställes intill dess sådan föreskrift blivit fullgjord;

5:o att avgifterna för trafiken skola utgå enligt den taxa, som Kungl. Maj:t, efter därtill av järnvägarnas ägare avgivet förslag, i Nåder prövar och fastställer, och vilken taxa i allmänhet bör varje femte år, räknat från och med 1883, lämpas efter sig då företeende förhållanden; att varje gång sådan taxa fastställes, däri förekommande avgifter icke skola sättas lägre än de vid samma tid för trafiken å statens järnvägar gällande avgifter, grundade på *generella* bestämmelser av beskaffenhet att kunna å ifrågavarande enskilda järnvägar tillämpas; samt att, vad särskilt angår trafiken å första linjen från Falun till Ludvika, de under förutsättningar, som i § 30 av den utav Kungl. Maj:t den 4 april 1862 i Nåder fastställda Taxa å avgifter för transporter på statens järnvägar omförmälas, påbjudna allmänna nedsättningar i avgifter för de tre särskilda klas-

STATSKONTROLL

serna av icke skrymmande *fraktgods*, ävensom stadgad nedsättning i avgifter för skrymmande fraktgods, icke skola behöva av nyssnämnda järnvägslinjers ägare tillämpas förr, än jämväl andra linjen från Ludvika till Kil blivit i sin helhet för allmän trafik öppnad eller, om sådant icke å senast därför bestämda dag sker, denna dag inträffat, dock att *fraktgods*, som transiterar från Frövi—Ludvika järnväg in på Falu-Ludvikalinjen, eller tvärtom, och därvid å förstnämnda järnväg forslas minst fyra svenska mil, skall, under förutsättning, att ägarna av Frövi—Ludvikalinjen för därå genomlupen väglängd mellan Ludvika och bestämmelsestationen eller mellan avgångsstationen och Ludvika belastas med högre avgifter, än som låta förena sig med ovan åberopade Taxa av den 4 april 1862 och de däri på grund av Kungl. Breven av 25 nov. 1864 och den 10 maj 1867 gjorda allmänna reduktioner enligt utfärdade tariffer;

6:o att järnvägarnas ägare skola vara skyldiga att fortskaffa trupper och allmänna posten samt ombesörja alla andra för kronans eller det allmännas räkning ifrågakommande personal- och varutransporter emot den ersättning, som enligt gällande bestämmelser utgår för dylika transporter å andra enskilda järnvägar i riket;

12:o att, i den mån ifrågavarande järnbanor varda för trafik öppnade, den i 7:e punkten omförmälda styresman eller styrelse skall rörande trafiken och vad därmed äger gemenskap avgiva årliga berättelser enligt formulär, som Styrelsen för Statens järnvägstrafik för sådant ändamål tillhandahåller."

Såsom av det ovanstående framgår avser statens kontroll huvudsakligen *driftförhållandena, banans och materiellens underhåll* samt *taxorna*.

Den åberopade Kungl. Kungörelsen av 21.10 1864 erhöll delvis annan lydelse genom K. Kungörelsen av 11.12 1874, vari bl. a. bestämmes, att innan järnväg får för allmän rörelse upplåtas, skola i vederbörlig ordning vara fastställda dels ett *trafikreglemente*, dels ett *tjänstgöringsreglemente*.

Trafikreglementet skulle innehålla

"bestämmelser om villkoren för passagerares och deras reseeffekters befordran samt transport av åkdon, kreatur och gods; om järnvägsägarens ansvarighet för gods, som under transport skadas eller förkommer; om sättet för avgörande av stridigheter emellan trafikerande och järnvägsbetjäningen med flera sådana ämnen, varom handlas i vårt nådiga Reglemente för trafiken på Statens järnvägar av den 4.4 1862."

Den 23.8 1875 föredrogs i styrelsen förslag till trafikreglemente, vilket skulle till K. Maj:t överlämnas med underdånig anhållan om fastställelse.

STATSKONTROLL

K. Maj:t fastställde den 29.10 1875 nämnda reglemente, som fortfor att gälla till februari månads utgång 1915. Den 24.1 1914 hade nämligen K. Maj:t fastställt en ny "*Järnvägstrafikstadga*". Den nya stadgan, som tillkom efter omfattande utredningar av järnvägsstyrelsen, järnvägsrådet och järnvägsföreningen, blev gällande från den 1.3 1915.

I *tjänstgöringsreglementet* skulle meddelas föreskrifter "angående de säkerhetsåtgärder och försiktighetsmått, som böra iakttagas i avseende på banbyggnadens underhåll, tillsyn och bevakning; bantågens ordnande och sammansättning; vagnslasternas tyngd i förhållande till vagnsaxlarnas och fjädrarnas styrka; rullande materiellens provning och reviderande; bantågens farhastighet; spårväxlars, vägövergångars och signalers skötsel och vård, eller överhuvud alla de på trafikens regelmässiga och ordentliga uppehållande inverkan omständigheter och förhållanden, i avseende vara bestämmelser i tjänstgöringsreglementet vid statens järnvägar funnes meddelade, ävensom angående efterlevnaden av särskilda instruktioner för banbetjäningen och tågpersonalen."

Enligt samma kungörelse skulle förslag till tjänstgöringsreglemente för vinnande av provning och fastställelse ingivas till styrelsen för statens järnvägstrafik, som även ägde att till provning och avgörande upptaga framdeles uppkommande frågor om upphävande av, ändring i eller tillägg till bestämmelserna i tjänstgöringsreglementet.

Ungefär vid tiden för banans öppnande i sin helhet eller den 21.3 1879 fastställde "Kongl. Styrelsen för Statens järnvägstrafik" tjänstgöringsreglemente för "enskilda bolags för allmän trafik upplåtna järnvägar för lokomotiv" att gälla till efterrättelse senast från och med den 1.1 1880.

I detta reglemente voro de i förordningen föreskrivna bestämmelserna sammanförda i fyra kapitel. Första kapitlet avsåg personalens tjänsteplikter i allmänhet, andra kapitlet signalordning, tredje kapitlet säkerhetsregler och fjärde kapitlet allmänna anordningar beträffande dels bana och stationer, dels rörliga materiellen.

Järnvägstrafikens utveckling föranledde åtskilliga ändringar i reglementet ifråga. Sådana ändringar fastställdes genom "tillägg", varjämte Kungl. Järnvägsstyrelsen den 15.7 1913 införde vissa ändringar, speciellt gällande för järnvägar, tillhörande Trafikförvaltningen G. S. G.

"Förnyat tjänstgöringsreglemente för enskilda järnvägar med huvud- eller sekundärbanedrift" fastställdes av K. Järnvägsstyrelsen den 28.2 1921 att gälla fr. o. m. den 1.7 1921.

I detta reglemente återfinnas under "allmänna anordningar" ej längre några bestämmelser om rörliga materiellen. I övrigt är att märka, att vissa bestämmelser endast gälla dubbelspårig bansträcka resp. enmanslokomotiv eller överförningsvagnar.

STATSKONTROLL

Den 2.3 1923 bestämde K. Maj:t, att handläggningen av ärenden rörande fastställande och ändring av tjänstgöringsreglemente skulle överflyttas från K. Järnvägsstyrelsen till K. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen fr. o. m. den 1.7 1923. Denna förändring hängde samman med den omständigheten, att sistnämnda styrelse redan förut haft sig anförtrord besiktningen av de enskilda järnvägarnas såväl bana som rullande materiell i allt vad som rörde underhållet och i viss mån även nyanskaffning av rullande materiell. För enhetlighetens bevarande föreskriver emellertid förordningen "att, därest ifrågasättes, att i tjänstgöringsreglemente för enskild järnväg skall intagas bestämmelse, som beträffande signalväsendet och säkerhetsbestämmelser i allmänhet i principiellt hänseende avviker från motsvarande, för statens järnvägar gällande stadgande, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke må fatta beslut i ärendet, förrän samråd ägt rum med järnvägsstyrelsen". Kunna nämnda myndigheter i sådant fall icke enas, skall ärendet underställas K. Maj:ts prövning.

Såsom ovan nämnts, hade i 1921 års tjänstgöringsreglemente bestämmelser om rullande materiellen utelämnats. I själva verket voro det tidigare reglementets bestämmelser härom redan upphävida genom den av K. Maj:t den 31.12 1904 utfärdade kungörelsen *angående kontroll över enskilda järnvägars rullande materiell*.

Enligt denna förordning skall *ny* rullande materiell vid för allmän trafik öppnad järnväg av normal spårvidd undergå besiktning av en av K. Järnvägsstyrelsen, efter anmodan av K. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, utsedd sakkunnig besiktningsman. Materiellen får ej tagas i bruk förrän sistnämnda styrelse, sedan distriktschefen i vederbörande väg- och vattenbyggnadsdistrikt i frågan yttrat sig, därtill givit sitt tillstånd.

För utrönande, huru rullande materiell underhålles äger vidare väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förordna sakkunnig person att i den ordning, styrelsen föreskriver, verkställa besiktning.

Särskilda bestämmelser *angående enskilda järnvägars rullande materiell* hava på grund av en bestämmelse i ovan nämnda kungörelse utfärdats gemensamt av K. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen och K. Järnvägsstyrelsen genom cirkulär av 21.6 1905. Ehuru de däri inrymda tekniska bestämmelserna gälla *nyanskaffad* materiell, är det givet, att bestämmelserna i hög grad befordrat den enhetlighet, som erfordras beträffande rullande materiell i samtrafik.

Som komplement till föregående kan man anse K. Järnvägsstyrelsens cirkulär av 25.5 1908 *angående beskaffenheten av sådan rullande materiell vid Sveriges normalspåriga järnvägar, som är avsedd för inter-*

STATSKONTROLL

nationell trafik. Däri ingående bestämmelser hade överenskommits vid i Bern 1907 hållen konferens rörande teknisk enhet inom järnvägs-
väsendet och för Sveriges del av K. Maj:t fastställts att gälla den
16.8 1907.

Liksom den rullande materiellen äro även banan och driftförhållandena
underkastade sakkunnig kontroll från statens sida. Utom ovan nämnda
förordningar av 1864 och 1874 gälla för denna kontroll av K. Väg- och
Vattenbyggnadsstyrelsen i ärendet utfärdade cirkulär. Den direkta kon-
trollen utövas vid B. J. genom *chefen för Västra Väg- och Vattenbygg-
nadsdistriktet* vid de besiktningar, han företager.

Till vederbörande myndigheter åligger det järnvägen att årligen av-
lämna statistiska uppgifter rörande drift, underhåll och nyanskaffning.

Utom dessa järnvägsdriften direkt avseende bestämmelser finnes en
myckenhet lagar och kungörelser, vilkas bestämmelser helt eller delvis
bliva tillämpliga vid järnvägsdriften, såsom angående transport av eld-
farliga oljor, angående elektriska ledningar, om förekommande och släck-
ning av skogseld o. s. v.

Ekonomisk kontroll utövas av staten genom den förbehållna rätten att
fastställda taxor för transporterna.